

Republica Moldova

PARLAMENTUL

LEGE Nr. LP107/2025
din 22.05.2025

privind răspunderea de mediu în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului

Publicat : 20.06.2025 în MONITORUL OFICIAL Nr. 328 art. 372 Data intrării în vigoare

UE

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Prezenta lege transpune Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 143 din 30 aprilie 2004, CELEX: 32004L0035, așa cum a fost modificată prin Regulamentul (UE) 2019/1010 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 iunie 2019 privind alinierea obligațiilor de raportare în domeniul legislației legate de mediu și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 166/2006 și (UE) nr. 995/2010 ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivelor 2002/49/CE, 2004/35/CE, 2007/2/CE, 2009/147/CE și 2010/63/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Regulamentelor (CE) nr. 338/97 și (CE) nr. 2173/2005 ale Consiliului și a Directivei 86/278/CEE a Consiliului.

Capitolul I

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Scopul și obiectul legii

(1) Scopul prezentei legi este instituirea unui cadru juridic de reglementare a răspunderii de mediu bazat pe principiul „poluatorul plătește”, pentru a preveni și a repara daunele aduse mediului.

(2) Obiectul prezentei legi sunt procedurile și modalitățile aplicate în procesul de implementare a răspunderii de mediu în legătură cu prevenirea și repararea daunei aduse mediului.

(3) Prezenta lege nu aduce atingere prevederilor legislației speciale din domeniul mediului.

(4) Prezenta lege nu aduce atingere prevederilor legislației privind recuperarea

daunei cauzate proprietății sau persoanei.

Articolul 2. Domeniul de aplicare

(1) Prezenta lege se aplică:

a) daunei aduse mediului, cauzată de orice tip de activitate profesională prevăzută în anexa nr. 2, și oricărei amenințări iminente de producere a unei astfel de daune determinată de oricare dintre aceste activități;

b) daunei aduse speciilor și habitatelor naturale protejate și oricărei amenințări iminente de producere a unei astfel de daune cauzate de activitatea profesională, alta decât cele prevăzute în anexa nr. 2, ori de câte ori operatorul acționează cu intenție sau din culpă;

c) daunei aduse mediului și oricărei amenințări iminente de producere a unei astfel de daune cauzate de poluarea cu caracter difuz, numai când se poate stabili o legătură de cauzalitate între daună și activitățile operatorilor individuali.

(2) Prezenta lege se aplică fără a aduce atingere actelor normative care:

a) reglementează mai sever desfășurarea oricăror activități ce cad sub incidența prezentei legi;

b) prevăd reguli în cazul conflictelor de norme.

(3) Prezenta lege nu acordă persoanelor fizice sau juridice de drept privat dreptul la compensație ca o consecință a daunei aduse mediului sau a amenințării iminente de producere a unei astfel de daune. În aceste situații se aplică prevederile legislației civile.

(4) Prezenta lege nu se aplică:

1) daunei aduse mediului și nici amenințării iminente de producere a unei astfel de daune cauzată de:

a) un conflict armat, ostilități, un război civil;

b) un fenomen natural cu caracter excepțional, inevitabil și irezistibil;

2) daunelor aduse mediului și nici amenințării iminente de producere a unei astfel de daune determinate de un incident pentru care răspunderea sau despăgubirile cad sub incidența domeniului de aplicare a uneia dintre convențiile internaționale prevăzute în anexa nr. 4, inclusiv orice modificare viitoare a acestor convenții, la care Republica Moldova este parte;

3) activităților al căror scop principal este apărarea națională sau securitatea internațională ori celor al căror unic scop este apărarea împotriva calamităților naturale;

4) daunei cauzate de o emisie, eveniment sau incident care a avut loc înainte de intrarea în vigoare a prezentei legi;

5) daunei produse în urma unei emisii, a unui eveniment sau a unui incident de la a

cărui producere au trecut mai mult de 30 de ani.

(5) Metodologia de calculare a daunelor aduse mediului este aprobată de Guvern.

Articolul 3. Noțiuni

În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni semnifică:

1. *activitate profesională* – activitate desfășurată în cadrul unei activități economice, afaceri sau în cadrul unei întreprinderi, indiferent de caracterul său privat sau public, profit sau nonprofit;

2. *amenințare iminentă de producere a unei daune* – probabilitate suficientă de producere a unei daune aduse mediului în viitorul apropiat;

3. *corp de apă* – ape de suprafață și subterane, cu sensurile definite în Legea apelor nr. 272/2011;

4. *costuri* – costuri justificate de necesitatea de a asigura o implementare corectă și eficientă a prezentei legi, inclusiv costuri ale evaluării daunelor aduse mediului, a amenințării iminente cu astfel de daune, ale opțiunilor de acțiune, precum și costuri administrative, juridice și de executare, de punere în aplicare a prezentei legi, costuri de colectare a datelor și alte costuri generale, costuri de monitorizare și supraveghere a implementării prezentei legi;

5. *daună* – modificare negativă măsurabilă a unei resurse naturale sau deteriorare măsurabilă a unui serviciu privind resursele naturale, care poate surveni direct sau indirect;

6. *daună adusă mediului* înseamnă:

a) *daună adusă speciilor și habitatelor naturale protejate* – daună care are efecte negative semnificative asupra atingerii sau menținerii unei stări favorabile de conservare a speciilor și habitatelor naturale protejate. Caracterul semnificativ al acestor efecte se evaluează în raport cu starea inițială, ținând cont de criteriile prevăzute în anexa nr. 1. Daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate nu includ efectele negative identificate anterior care rezultă din acțiunile operatorului;

b) *daună adusă apelor* – prejudiciu care are efecte adverse semnificative asupra stării ecologice, chimice și/sau cantitative și/sau asupra potențialului ecologic al apelor, așa cum sunt definite în Legea apelor nr. 272/2011;

c) *daună adusă solului* – contaminare a solului care creează un risc semnificativ de consecințe negative asupra sănătății umane prin introducerea directă sau indirectă în sol sau în subsol a unor substanțe, preparate, organisme sau microorganisme;

7. *emisie* – evacuare directă sau indirectă în aer, apă și sol a unor substanțe, vibrații, a căldurii sau a zgomotului din surse punctiforme sau difuze dintr-o instalație;

8. *măsuri de prevenire* – măsuri luate pentru a răspunde la un eveniment, o acțiune sau lipsă de acțiune care a creat o amenințare iminentă de producere a unei daune asupra

mediului, pentru a preveni sau a limita această daună;

9. *măsuri de reparare a daunei aduse mediului* - acțiune sau combinație de acțiuni, inclusiv măsuri de atenuare a daunei sau măsuri intermediare, menite să refacă, să reabiliteze sau să înlocuiască resursele naturale prejudiciate și/sau serviciile deteriorate ori să furnizeze o alternativă echivalentă pentru aceste resurse sau servicii, în conformitate cu secțiunea a 2-a din cap. II;

10. *operator* - persoană fizică sau juridică de drept public sau privat care desfășoară sau deține controlul unei activități profesionale ori, în cazul în care legislația națională prevede acest lucru, care a fost investită cu putere economică decisivă asupra funcționării tehnice a unei astfel de activități, inclusiv deținătorul unui act permisiv pentru o astfel de activitate sau persoana care înregistrează sau notifică o astfel de activitate;

11. *pierderi interimare* - pierderi care rezultă din faptul că resursele naturale și/sau serviciile prejudiciate nu-și pot îndeplini funcțiile ecologice sau nu pot furniza servicii altor resurse naturale sau publicului până când își fac efectul măsurile primare sau complementare;

12. *prejudiciu* - efect cuantificabil în cost al daunelor asupra sănătății oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat de poluanți, activități dăunătoare sau dezastre;

13. *regenerare/regenerare naturală* - readucere la starea inițială a resurselor naturale prejudiciate și/sau a serviciilor deteriorate (în cazul apelor, al speciilor și al habitatelor naturale protejate) sau eliminare a oricărui risc semnificativ cu efect negativ asupra sănătății umane (în cazul prejudiciului adus solului);

14. *reparare primară* - măsură de remediere care readuce resursele naturale prejudiciate și/sau serviciile deteriorate la starea inițială sau la o stare apropiată de aceasta;

15. *reparare complementară* - măsură de remediere întreprinsă cu privire la resurse naturale și/sau servicii, pentru a compensa faptul că repararea primară nu a condus la refacerea completă a resurselor naturale prejudiciate și/sau a serviciilor deteriorate;

16. *reparare compensatorie* - măsură întreprinsă pentru a compensa pierderile interimare de resurse naturale și/sau de servicii care au loc între data producerii daunei și momentul în care repararea primară își produce pe deplin efectul;

17. *resurse naturale* - speciile și habitatele naturale protejate, apele și solul;

18. *servicii/servicii privind resursele naturale* - funcțiile asigurate de o resursă naturală în beneficiul altei resurse naturale sau al publicului;

19. *specii și habitate naturale protejate*:

a) speciile incluse la lit. d) din anexa nr. 3 la Legea nr. 1538/1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat;

b) habitatele speciilor de păsări migratoare sau a speciilor prevăzute de Legea nr. 94/2007 privind rețeaua ecologică;

20. *stare inițială* – stare a resurselor naturale și a serviciilor, în momentul producerii daunei, care ar fi existat în cazul în care nu ar fi survenit dauna asupra mediului, estimată pe baza informațiilor disponibile;

21. *stare de conservare a unui habitat natural* – totalitate a factorilor ce acționează asupra unui habitat natural, precum și asupra speciilor caracteristice acestuia, și care pot afecta, pe termen lung, distribuția, structura și funcțiile lui, precum și supraviețuirea speciilor ce îi sunt caracteristice pe teritoriul național sau, după caz, în arealul natural al acestui habitat. Starea de conservare a unui habitat natural se consideră *favorabilă* în cazul în care:

a) arealul lui natural și suprafețele pe care le acoperă în interiorul acestui areal sunt stabile sau în creștere;

b) structura și funcțiile specifice necesare menținerii lui pe termen lung există și este posibilă existența acestora în viitorul previzibil;

c) speciile lui caracteristice se află într-o stare de conservare favorabilă, în sensul pct. 22;

22. *stare de conservare a unei specii* – totalitatea factorilor care acționează asupra unei specii și care poate afecta pe termen lung distribuția și abundența populațiilor ei pe teritoriul național sau, după caz, în arealul natural al speciei respective. Starea de conservare a unei specii se consideră *favorabilă* în cazul în care:

a) datele privind dinamica populațiilor speciei respective indică faptul că aceasta se menține și are șanse să se mențină pe termen lung ca o componentă viabilă a habitatelor sale naturale;

b) arealul natural al speciei nu se reduce și nu există riscul să se reducă în viitorul previzibil;

c) există și probabil va continua să existe un habitat suficient de mare pentru ca populațiile speciei să se mențină pe termen lung.

Articolul 4. Autoritățile competente

(1) Inspectoratul pentru Protecția Mediului este autoritatea competentă pentru constatarea daunei aduse mediului, a unei amenințări iminente de producere a unei astfel de daune, repararea daunei aduse mediului, precum și pentru identificarea operatorului responsabil de cauzarea acestei daune.

(2) Agenția de Mediu este autoritatea competentă pentru stabilirea și luarea măsurilor de prevenire, precum și pentru evaluarea caracterului semnificativ a daunei aduse mediului, conform anexei nr. 1.

(3) La stabilirea măsurilor de prevenire, Agenția de Mediu se consultă cu Inspectoratul pentru Protecția Mediului. În funcție de factorul de mediu potențial afectat, Agenția de Mediu se consultă și cu alte autorități ale administrației publice centrale și locale

interesate în sensul art. 2 din Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului.

(4) La evaluarea caracterului semnificativ al daunei aduse mediului și la stabilirea măsurilor de reparare a daunei aduse mediului, Agenția de Mediu consultă, pe lângă autoritățile prevăzute la alin. (3), și, după caz, Ministerul Mediului.

(5) Autoritățile și instituțiile consultate au următoarele obligații:

a) să analizeze informațiile sau documentele transmise de către Agenția de Mediu;

b) să transmită Agenției de Mediu opinia în termen de 24 de ore, în cazul măsurilor de prevenire, sau în termen de 5 zile, în cazul măsurilor de reparare a daunei aduse mediului, de la primirea informațiilor sau a documentelor prevăzute la lit. a).

Articolul 5. Atribuțiile autorităților competente

și ale operatorului

(1) Pentru realizarea prevederilor art. 4 alin. (1), Inspectoratul pentru Protecția Mediului:

a) îndeplinește măsurile stabilite de reparare a daunei aduse mediului, direct sau prin încheierea de contracte cu persoane fizice sau juridice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice și ale Legii nr. 74/2020 privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale;

b) întreprinde măsuri de constatare a daunei asupra mediului sau a unei amenințări iminente de producere a unei astfel de daune;

c) identifică operatorul responsabil de cauzarea daunei asupra mediului;

d) efectuează evaluarea costurilor de prevenire și de reparare a daunei aduse mediului.

(2) Pentru realizarea prevederilor art. 4 alin. (2), Agenția de Mediu:

a) stabilește și întreprinde măsuri de prevenire a daunei asupra mediului;

b) stabilește măsurile de reparare a daunei aduse mediului;

c) dispune luarea măsurilor necesare de prevenire sau de reparare a daunelor aduse mediului pe proprietatea unei terțe părți;

d) efectuează evaluarea caracterului semnificativ al daunei;

e) solicită operatorului realizarea unei evaluări proprii și furnizarea oricăror informații și date necesare.

(3) Operatorul, în termen de 3 zile de la primirea solicitării prevăzute la alin. (2) lit. e), transmite Agenției de Mediu rezultatele evaluărilor proprii, precum și informațiile și

datele solicitate.

(4) Terții au obligația de a permite realizarea măsurilor de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului pe proprietățile lor. Aceste măsuri nu trebuie să conducă la scăderea valorii proprietății.

Capitolul II

MĂSURILE DE PREVENIRE ȘI DE REPARARE

A DAUNEI ADUSE MEDIULUI

Secțiunea 1

Măsurile de prevenire

Articolul 6. Măsurile de prevenire întreprinse

de operator

(1) În cazul apariției unei amenințări iminente de producere a unei daune mediului, operatorul este obligat să întreprindă măsuri de prevenire și, în termen de 2 ore de la apariția amenințării, să informeze Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului.

(2) Operatorul este obligat să prezinte autorităților competente următoarele informații:

- a) datele sale de identificare;
- b) momentul și locul apariției amenințării iminente;
- c) elementele de mediu posibil a fi afectate;
- d) măsurile demarate pentru prevenirea daunei;
- e) alte informații considerate relevante de operator.

(3) Măsurile de prevenire trebuie să fie proporționale cu amenințarea iminentă și să conducă la evitarea producerii daunei, luând în considerare principiul precauției în luarea deciziilor.

(4) În termen de o oră de la finalizarea măsurilor de prevenire, operatorul informează Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului, prin intermediul mijloacelor electronice de comunicare și prin telefon, despre măsurile întreprinse pentru prevenirea daunei și eficiența acestora.

(5) În cazul în care amenințarea iminentă persistă, operatorul informează Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului, în termen de 6 ore de la momentul la care a constatat ineficiența măsurilor luate, despre:

- a) măsurile întreprinse pentru prevenirea daunei;
- b) evoluția situației în urma aplicării măsurilor de prevenire;
- c) alte măsuri suplimentare care se iau pentru prevenirea înrăutățirii situației, după caz.

Articolul 7. Atribuțiile Agenției de Mediu

privind măsurile de prevenire

(1) Agenția de Mediu are următoarele atribuții privind măsurile de prevenire:

- a) să solicite de la operator informații despre orice amenințare iminentă de producere a unei daune aduse mediului sau despre orice caz suspect de amenințare iminentă;
- b) să solicite operatorului luarea măsurilor de prevenire necesare;
- c) să dea operatorului instrucțiuni privind măsurile de prevenire care trebuie luate;
- d) să întreprindă măsurile de prevenire necesare;
- e) să informeze Agenția Națională pentru Sănătate Publică în cazul constatării daunelor aduse mediului care afectează corpurile de apă ce servesc ca surse de alimentare cu apă potabilă a populației (prizele de apă potabilă) sau calitatea aerului atmosferic.

(2) Înainte de exercitarea atribuției prevăzute la alin. (1) lit. d), Agenția de Mediu solicită operatorului să ia măsurile de prevenire.

(3) Prin derogare de la prevederile alin. (2), Agenția de Mediu întreprinde măsuri de prevenire necesare în situația în care operatorul:

- a) nu și-a îndeplinit obligațiile prevăzute la art. 6 alin. (1) și alin. (1) lit. b) sau c);
- b) nu poate fi identificat;
- c) nu are obligația de a suporta costurile prevăzute la art. 19.

Secțiunea a 2-a

Măsurile de reparare a daunei aduse mediului

Articolul 8. Obligațiile operatorului privind

măsurile de reparare

(1) În cazul producerii unei daune asupra mediului, operatorul informează Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului, în maxim 2 ore de la producerea acesteia, prin intermediul mijloacelor electronice de comunicare și prin telefon, despre:

- a) datele sale de identificare;

- b) momentul și locul producerii daunei aduse mediului;
- c) caracteristicile daunei aduse mediului;
- d) cauzele care au generat dauna;
- e) elementele de mediu afectate;
- f) măsurile demarate pentru prevenirea extinderii sau agravării daunei aduse mediului;
- g) alte informații considerate relevante de operator.

(2) Operatorul este obligat:

a) să acționeze imediat pentru a controla, a izola, a elimina sau, în caz contrar, pentru a gestiona poluanții respectivi și/sau orice alți factori contaminanți, în scopul limitării ori prevenirii extinderii daunei asupra mediului și a efectelor negative asupra sănătății umane sau agravării deteriorării serviciilor;

b) să întreprindă măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului, conform art. 11-13.

(3) Măsurile de reparare a daunei aduse mediului prevăzute la alin. (2) lit. b) trebuie să fie proporționale cu dauna cauzată și să conducă la îndepărtarea efectelor daunei, luând în considerare principiul precauției în luarea deciziilor.

Articolul 9. Atribuțiile autorităților competente privind

măsurile de reparare a daunei aduse mediului

(1) Agenția de Mediu exercită următoarelor atribuții privind măsurile de reparare a daunei aduse mediului:

a) solicită de la operator informații suplimentare despre orice daună care s-a produs și despre măsurile luate conform prevederilor art. 8 alin. (1);

b) solicită operatorului să acționeze sau dă operatorului instrucțiuni pentru a controla, a izola, a elimina imediat sau pentru a gestiona poluanții respectivi și/sau alți factori contaminanți, în scopul limitării ori prevenirii extinderii daunei aduse mediului și a efectelor adverse asupra sănătății umane sau agravării deteriorării serviciilor;

c) solicită operatorului să ia măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului;

d) indică operatorului sau dă instrucțiuni despre măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului;

e) solicită Inspectoratului pentru Protecția Mediului să întreprindă măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului.

(2) Înainte de exercitarea atribuției prevăzute la alin. (1) lit. e), Agenția de Mediu

solicită operatorului să întreprindă măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului.

(3) Inspectoratul pentru Protecția Mediului întreprinde măsurile necesare de reparare a daunei aduse mediului dacă operatorul:

a) nu îndeplinește obligațiile prevăzute la art. 8 alin. (1) și (2) sau nu s-a conformat prevederilor alin. (1) lit. b)-d);

b) nu poate fi identificat;

c) nu este obligat să suporte costurile măsurilor de prevenire și de reparare a daunei conform art. 10.

Articolul 10. Tipurile de măsuri de reparare a daunei

aduse componentelor de mediu

(1) Scopul reparării primare este de a readuce resursele naturale și/sau serviciile prejudiciate la starea inițială sau la o stare apropiată de aceasta.

(2) Repararea complementară are scopul de a furniza un nivel al resurselor naturale și/sau al serviciilor, inclusiv, după caz, într-un sit alternativ, similar cu cel care ar fi fost furnizat dacă situl prejudiciat ar fi revenit la starea sa inițială. În cazul în care este posibil și oportun, situl alternativ trebuie să fie legat geografic de situl prejudiciat, luând în considerare interesele populației afectate.

(3) Repararea compensatorie se realizează pentru a compensa pierderile interimare de resurse naturale și de servicii până la refacerea acestora. Compensarea constă în îmbunătățiri suplimentare aduse speciilor și habitatelor naturale protejate sau apelor, fie în situl prejudiciat, fie într-un alt sit alternativ.

Articolul 11. Identificarea măsurilor de reparare

a daunei aduse mediului

(1) Operatorul identifică măsurile de reparare a daunei aduse mediului și le transmite Agenției de Mediu spre aprobare, în termen de 15 zile de la data producerii daunei, cu excepția cazului în care Inspectoratul pentru Protecția Mediului a luat măsurile reparatorii respective conform prevederilor art. 9 alin. (3).

(2) Agenția de Mediu decide asupra măsurilor de reparare a daunei aduse mediului care trebuie implementate. În luarea deciziei Agenția de Mediu se consultă cu operatorul implicat.

(3) La repararea primară se iau în considerare opțiunile de acțiune menite să readucă direct resursele naturale și serviciile la starea lor inițială în ritm accelerat ori cele de recuperare pe cale naturală.

(4) La determinarea complexității măsurilor de reparare complementare și compensatorii se utilizează abordarea vizând o echivalență „resursă la resursă” sau

„serviciu la serviciu”. Prioritate au acțiunile care furnizează resurse naturale și/sau servicii de același tip, calitate și cantitate cu cele dăunate. Când acest lucru nu este posibil, se furnizează resurse naturale și/sau servicii alternative.

(5) În cazul în care nu se poate utiliza variantă de abordare „resursă la resursă” sau „serviciu la serviciu”, se folosesc tehnicile alternative de evaluare.

(6) Agenția de Mediu stabilește metoda care trebuie folosită pentru a determina amploarea măsurilor de reparare complementare și compensatorii necesare (evaluarea monetară).

(7) În cazul în care se poate face o evaluare a pierderilor de resurse naturale și/sau de servicii, însă evaluarea înlocuirii resurselor naturale și/sau a serviciilor nu se poate realiza într-un timp util sau la un cost rezonabil, Agenția de Mediu alege măsurile de reparare a daunei aduse mediului al căror cost este echivalent cu valoarea monetară estimată a resurselor naturale și/sau a serviciilor pierdute.

(8) Măsurile de reparare complementare și compensatorii se stabilesc astfel încât să furnizeze resurse naturale și/sau servicii suplimentare ținând cont de perioada de timp necesară și de cerințele de planificare a măsurilor de reparare a daunei aduse mediului. Cu cât este mai lungă perioada de revenire la starea inițială, cu atât va fi mai mare numărul măsurilor de reparare compensatorii care vor fi luate, toate celelalte rămânând egale.

Articolul 12. Aprobarea măsurilor de reparare

a daunei aduse mediului

(1) În termen de 5 zile de la expirarea termenului prevăzut la art. 11 alin. (1) sau de la data luării la cunoștință, prin orice mijloace de informare, despre dauna adusă mediului, Agenția de Mediu transmite, în scris, persoanelor prevăzute la art. 17 alin. (1) și celor pe al căror teren urmează a se realiza măsurile de reparare a daunei aduse mediului opinia asupra acestor măsuri.

(2) Persoanele prevăzute la art. 17 alin. (1) pot transmite opiniile lor asupra măsurilor de reparare a daunei aduse mediului considerate necesare în termen de 15 zile de la recepționarea opiniei.

(3) Agenția de Mediu, la luarea deciziei de aprobare a măsurilor de reparare a daunei aduse mediului, ia în considerare opiniile primite de la persoanele prevăzute la art. 17 alin. (1).

(4) Agenția de Mediu emite, în termen de 5 zile de la primirea opiniilor prevăzute la alin. (2), decizia privind măsurile de reparare și/sau de prioritizare a reparării daunelor aduse mediului.

Articolul 13. Prioritizarea reparării daunelor

aduse mediului

(1) În situația în care s-au produs mai multe daune asupra mediului, iar Inspectoratul

pentru Protecția Mediului nu poate asigura luarea, în același timp, a măsurilor de reparare, Agenția de Mediu decide care dintre daune trebuie reparată cu prioritate.

(2) În luarea deciziei menționate la alin. (1), Agenția de Mediu ia în considerare atât natura, dimensiunea și gravitatea diferitelor daune produse, cât și posibilitatea regenerării naturale, acordând atenție riscurilor pe care dauna le reprezintă pentru sănătatea umană.

Articolul 14. Repararea daunei aduse apelor sau speciilor

și habitatelor naturale protejate

(1) Repararea daunei aduse apelor sau speciilor și habitatelor naturale protejate se realizează prin readucerea acestora la starea inițială, printr-o reparare primară, complementară și compensatorie.

(2) În cazul în care repararea primară nu conduce la readucerea mediului la starea inițială, se iau măsuri de reparare complementară.

(3) Pentru a compensa pierderile interimare suferite se recurge la repararea compensatorie.

(4) Repararea daunei aduse apelor sau speciilor și habitatelor naturale protejate implică, de asemenea, îndepărtarea oricărui risc semnificativ cu impact negativ asupra sănătății umane.

(5) Repararea daunei nu constă în compensarea financiară acordată populației.

Articolul 15. Opțiunile de reparare a daunei

aduse mediului

(1) Opțiunile de reparare a daunei aduse mediului se evaluează folosind cele mai bune tehnologii disponibile pe baza următoarelor criterii:

a) efectul fiecărei opțiuni asupra sănătății și securității populației;

b) costul punerii în aplicare a opțiunii;

c) șansele de reușită a fiecărei opțiuni;

d) măsura în care fiecare opțiune va preveni în viitor dauna și va evita dauna colaterală care s-ar putea produce ca rezultat al punerii în aplicare a acestei opțiuni;

e) măsura în care fiecare opțiune are efecte favorabile asupra fiecărei componente a resursei naturale și/sau a serviciului;

f) măsura în care fiecare opțiune ține cont de aspectele sociale, economice, culturale și de alți factori relevanți specifici locului;

g) termenul necesar pentru ca refacerea prejudiciului adus mediului să fie efectivă;

h) măsura în care fiecare opțiune conduce la refacerea zonei prejudiciate;

i) legătura geografică cu zona prejudiciată.

(2) La evaluarea diferitelor opțiuni identificate de reparare a daunei aduse mediului pot fi alese măsuri de reparare primare care nu restabilesc în întregime starea inițială a apelor sau a speciilor și habitatelor naturale protejate care au fost prejudiciate sau măsuri care produc o refacere mai lentă.

(3) Măsurile de reparare a daunei aduse mediului prevăzute la alin. (2) pot fi luate numai dacă resursele naturale și/sau serviciile existente ale sitului primar sunt compensate prin intensificarea acțiunilor complementare sau compensatorii în scopul furnizării unui nivel al resurselor naturale și/sau al serviciilor similar celui de până la impact. Acest lucru se întâmplă, de exemplu, în cazul în care resursele naturale și/sau serviciile echivalente pot fi furnizate altundeva cu costuri mai mici.

(4) Măsurile suplimentare de reparare a daunei aduse mediului se stabilesc în conformitate cu prevederile art. 11 alin. (4).

(5) Agenția de Mediu decide că nu este necesar a se lua măsuri suplimentare de reparare a daunei aduse mediului în cazul în care:

a) măsurile de reparare deja luate garantează că nu mai există niciun risc semnificativ care să afecteze în mod negativ sănătatea umană, apele sau speciile și habitatele naturale protejate;

b) costul măsurilor de reparare care trebuie luate pentru atingerea stării inițiale sau a unui nivel similar ar fi disproporționat în raport cu beneficiile de mediu așteptate.

Articolul 16. Repararea daunei aduse solului

(1) La repararea daunei aduse solului se iau măsuri necesare pentru a asigura eliminarea, controlul, izolarea sau diminuarea poluanților relevanți, astfel încât solul contaminat, ținând cont de utilizarea lui actuală sau viitoare la momentul producerii daunei, să nu mai prezinte vreun risc semnificativ cu impact negativ asupra sănătății umane.

(2) Prezența riscurilor menționate la alin. (1) se evaluează prin proceduri de evaluare a riscului, având în vedere caracteristicile și destinația terenurilor, tipul și concentrația substanțelor, a preparatelor, a organismelor sau a microorganismelor periculoase, gradul de risc pe care acestea îl reprezintă și posibilitatea de dispersie.

(3) Categoria de destinație a terenurilor se stabilește potrivit Codului funciar la data producerii daunei.

(4) În cazul în care se schimbă categoria de destinație a terenurilor, se iau toate măsurile necesare pentru a preveni orice efecte negative asupra sănătății umane.

(5) În cazul în care nu există reglementări privind folosința terenului sau alte reglementări relevante, categoria de destinație a zonei respective se determină în funcție de caracteristica suprafeței unde s-a produs dauna, luând în considerare dezvoltarea sa

previzionată.

(6) Opțiunea de regenerare pe cale naturală se aplică ca opțiune în care nu are loc nicio intervenție umană directă în procesul de regenerare.

Secțiunea a 3-a

Dreptul la acțiune

Articolul 17. Înaintarea acțiunii

(1) Orice persoană fizică sau juridică care este afectată sau posibil să fie afectată de o daună adusă mediului ori care se consideră vătămată într-un drept al său sau într-un interes legitim are dreptul:

a) să transmită Inspectoratului pentru Protecția Mediului orice observații referitoare la producerea unei daune aduse mediului sau referitoare la amenințarea iminentă de producere a unei astfel de daune;

b) să solicite Agenției de Mediu, în scris sau prin intermediul mijloacelor electronice de comunicare, să ia măsurile prevăzute de prezenta lege.

(2) Orice organizație neguvernamentală care promovează protecția mediului, dacă se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, se poate adresa Inspectoratului pentru Protecția Mediului și, respectiv, Agenției de Mediu, în sensul prevederilor alin. (1).

(3) Solicitarea prevăzută la alin. (1) lit. b) este însoțită de informațiile și datele relevante care susțin observațiile transmise în legătură cu respectiva daună adusă mediului.

(4) Dacă solicitarea prevăzută la alin. (1) lit. b) și informațiile care o însoțesc arată că există o daună adusă mediului, Agenția de Mediu solicită în scris, în termen de 5 zile de la primirea solicitării, opinia operatorului care a cauzat dauna.

(5) Operatorul, în termen de 5 zile de la primirea solicitării, transmite în scris opinia sa Agenției de Mediu.

(6) În termen de 15 zile de la transmiterea solicitării către operator, Agenția de Mediu informează persoanele prevăzute la alin. (1) care au transmis observații despre decizia luată.

(7) Decizia prevăzută la alin. (6) se motivează în fapt și în drept și conține informații asupra termenelor și procedurii de contencios administrativ prevăzute de Codul administrativ.

(8) În cazul unei amenințări iminente de producere a unei daune, Agenția de Mediu informează persoanele prevăzute la alin. (1), care au transmis observații, numai după luarea măsurilor necesare conform prezentei legi.

Articolul 18. Contestarea actului administrativ

(1) Decizia prevăzută la art. 17 alin. (7) se comunică operatorului în termen de 24 de ore.

(2) Persoanele prevăzute la art. 17 alin. (1) și (2) se pot adresa instanței de contencios administrativ competente, pentru a ataca, din punct de vedere procedural sau substanțial, actele, deciziile sau omisiunile autorităților competente prevăzute de prezenta lege.

(3) Soluționarea cererii prevăzute la alin. (2) se realizează conform prevederilor Codului administrativ.

Capitolul III

COSTURILE DE PREVENIRE ȘI REPARARE

A DAUNEI ADUSE MEDIULUI

Articolul 19. Costurile măsurilor de prevenire și de reparare

a daunei aduse mediului

(1) Operatorul suportă costurile măsurilor de prevenire și de reparare a daunei aduse mediului, inclusiv acoperă costurile suportate de către Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului.

(2) Operatorul nu este obligat să suporte costul măsurilor luate de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului dacă dovedește că dauna adusă mediului sau amenințarea iminentă de producere a acesteia:

a) a fost cauzată de o terță parte și s-a produs chiar dacă au fost luate măsurile de siguranță corespunzătoare;

b) s-a produs ca urmare a conformării cu o dispoziție sau instrucțiune obligatorie emisă de o autoritate publică, alta decât un ordin sau o decizie eliberată ca urmare a unei emisii sau incident cauzat de activitățile operatorului.

(3) În cazurile prevăzute la alin. (2), statul, prin intermediul Agenției de Mediu și Inspectoratului pentru Protecția Mediului, ia măsuri pentru a permite operatorului să recupereze costurile suportate.

Articolul 20. Recuperarea costurilor și excepția

de recuperare

(1) Cu excepția situațiilor prevăzute la art. 19 alin. (2) și (3), Agenția de Mediu recuperează costurile acțiunilor de prevenire și de reparare a daunei aduse mediului, realizate conform prevederilor prezentei legi, de la operatorul care a cauzat dauna sau amenințarea iminentă de producere a acesteia.

(2) Prin derogare de la prevederile art. 19 alin. (1), operatorul nu suportă costul măsurilor luate de reparare a daunei aduse mediului dacă dovedește că nu a acționat cu

intenție sau a acționat din culpă și că dauna adusă mediului a fost provocată de:

a) o emisie de poluanți sau un eveniment autorizat în mod special și în deplină concordanță cu condițiile prevăzute de actul de reglementare eliberat conform normelor care implementează măsurile prevăzute în anexa nr. 2;

b) o emisie de poluanți, o activitate sau orice modalitate de utilizare a unui produs în decursul unei activități pentru care operatorul demonstrează că nu era posibil, conform stadiului cunoștințelor tehnice și științifice existente la data când emisia a fost eliberată sau când a avut loc activitatea, să producă o daună asupra mediului.

Articolul 21. Termenul de prescripție

(1) Agenția de Mediu are dreptul să inițieze împotriva operatorului sau, după caz, împotriva persoanei terțe care a cauzat dauna sau amenințarea iminentă de producere a acesteia proceduri de recuperare a costurilor măsurilor de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului, aprobate conform prezentei legi.

(2) Dreptul Agenției de Mediu de a acționa împotriva operatorului pentru recuperarea costurilor se prescrie în termen de 10 ani de la data realizării măsurilor respective sau de la data când operatorul responsabil sau terța persoană a fost identificată.

Capitolul IV

INSTRUMENTELE FINANCIARE ȘI COOPERAREA

Articolul 22. Alocarea surselor financiare

și garanția financiară

(1) Formele de garanție financiară și măsurile pentru dezvoltarea ofertei de instrumente financiare privind răspunderea în domeniul mediului care să permită operatorilor utilizarea acestora în scopul garantării obligațiilor ce le revin conform prezentei legi se stabilesc prin hotărâre de Guvern.

(2) La definirea formelor de garanție financiară se iau în considerare următoarele:

a) stabilirea garanției financiare se face în funcție de gradul de pericolozitate a activității profesionale desfășurate sau propuse a fi desfășurată;

b) gradul de pericolozitate a activității profesionale se stabilește în funcție de potențialele daune asupra mediului;

c) potențialele daune se determină pe baza evaluărilor impactului asupra mediului și/sau a evaluărilor de risc ecologic prezentate de operatori.

(3) Prevederile alin. (1) și (2) se aplică activităților industriale și economice cu risc semnificativ asupra mediului prevăzute în anexa nr. 1 la Legea nr. 227/2022 privind emisiile industriale.

Articolul 23. Cooperarea transfrontalieră

(1) În situația în care dauna adusă mediului afectează sau este posibil să afecteze alte state, Agenția de Mediu, prin intermediul Ministerului Mediului, cooperează cu autoritățile competente pentru protecția mediului din statele afectate sau potențial afectate, inclusiv printr-un schimb de informații, în scopul luării măsurilor de prevenire și, după caz, a măsurilor de reparare a unei astfel de daune.

(2) Cooperarea între autoritățile competente pentru protecția mediului din Republica Moldova și cele ale statelor afectate sau potențial afectate se realizează și în baza tratatelor bilaterale încheiate în domeniul protecției mediului.

Articolul 24. Informarea statului afectat

sau potențial afectat

(1) În situația în care dauna adusă mediului s-a produs pe teritoriul Republicii Moldova, Agenția de Mediu, prin intermediul Ministerului Mediului, furnizează informații prin canalele diplomatice, în termen de 24 de ore de la luarea la cunoștință despre dauna adusă mediului, autorităților competente pentru protecția mediului din statele potențial afectate.

(2) Informațiile prevăzute la alin. (1) se referă la:

- a) momentul și locul producerii daunei aduse mediului;
- b) caracteristicile daunei aduse mediului;
- c) elementele de mediu afectate;
- d) măsurile luate pentru prevenirea extinderii sau agravării daunei aduse mediului;
- e) alte informații considerate relevante.

Articolul 25. Dauna produsă în context

transfrontalier

(1) În cazul în care constată o daună a cărei origine nu este pe teritoriul Republicii Moldova, Inspectoratul pentru Protecția Mediului informează Ministerul Mediului despre dauna adusă mediului.

(2) Ministerul Mediului transmite, prin intermediul canalelor diplomatice, informația menționată la alin. (1) autorității competente a părții afectate sau posibil afectate.

(3) Ministerul Mediului poate face:

a) recomandări privind adoptarea măsurilor de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului;

b) demersurile necesare pentru recuperarea costurilor suportate în legătură cu

aprobarea măsurilor de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului.

Capitolul V

RĂSPUNDEREA

Articolul 26. Răspunderea operatorului

(1) Măsurile luate de Agenția de Mediu conform art. 7 și 9 nu afectează răspunderea operatorilor responsabili conform prevederilor prezentei legi.

(2) În cazul în care dauna adusă mediului sau amenințarea iminentă de producere a unei astfel de daune a fost cauzată de mai mulți operatori, aceștia sunt obligați să suporte în mod solidar costurile măsurilor de prevenire sau de reparare a daunei aduse mediului.

(3) Efectele răspunderii solidare, inclusiv alocarea costurilor între codebitori, se realizează conform prevederilor legale, luându-se în considerare dispozițiile referitoare la divizarea răspunderii între producătorul și utilizatorul unui produs.

(4) În cazul în care operatorul care a produs o daună mediului sau o amenințare iminentă de producere a unei astfel de daune face parte dintr-un consorțiu sau o companie multinațională, acesta răspunde în mod solidar și indivizibil cu respectivul consorțiu sau respectiva companie.

(5) Este interzisă recuperarea dublă a costurilor în situația acțiunii concurente a autorităților competente și a persoanei a cărei proprietate a fost afectată de dauna adusă mediului.

Capitolul VI

DISPOZIȚII FINALE

Articolul 27. Dispoziții finale

(1) Prezenta lege intră în vigoare la expirarea a 24 de luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Guvernul, în termen de 24 de luni de la data publicării prezentei legi:

a) va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;

b) va elabora și va aproba Metodologia de calculare a daunelor aduse mediului;

c) va elabora și va aproba Regulamentul privind stabilirea și aplicarea formelor de garanție financiară în cazul daunelor de mediu.

(3) Agenția de Mediu va elabora și va prezenta Ministerului Mediului anual, până la 31 ianuarie, raportul privind implementarea prezentei legi, care va cuprinde informațiile și datele prevăzute în anexa nr. 3.

Nr. 107. Chișinău, 22 mai 2025.

Anexa nr. 1

**Criteriile pentru stabilirea caracterului semnificativ al efectelor
unei daune aduse speciilor și habitatelor naturale protejate**

Caracterul semnificativ al oricărei daune care are efecte negative asupra atingerii sau menținerii stării favorabile de conservare a speciilor sau a habitatelor trebuie evaluat în raport cu stadiul de conservare la momentul producerii daunei, cu serviciile furnizate de atractivitatea și utilitatea pe care ele o oferă și capacitatea lor de regenerare naturală.

Schimbările semnificative negative ale stării inițiale se determină cu ajutorul datelor măsurabile, precum:

1) numărul de indivizi, densitatea lor sau suprafața pe care o ocupă;

2) rolul specific al indivizilor sau al suprafeței prejudiciate în legătură cu conservarea speciilor sau a habitatelor, raritatea speciilor sau a habitatelor evaluată la nivel local, regional și național, inclusiv la nivel comunitar;

3) capacitatea de răspândire a speciilor, conform dinamicii specifice speciei sau populației respective, viabilitatea lor sau capacitatea de regenerare naturală a habitatului în funcție de dinamica specifică a speciilor caracteristice sau a populațiilor lor;

4) capacitatea speciilor sau a habitatelor de a se reface, într-un timp scurt după producerea daunei, fără nicio intervenție, cu excepția unor măsuri de protecție crescută, la o stare care tinde, exclusiv datorită dinamicii speciilor sau a habitatelor, să fie considerată echivalentă sau superioară stării inițiale.

Dauna care are un efect dovedit asupra sănătății umane este considerată ca fiind daună semnificativă.

Nu se consideră daună semnificativă:

a) variațiile negative mai mici decât fluctuațiile naturale considerate normale în cazul speciilor sau al habitatului respectiv;

b) variațiile negative datorate unor cauze naturale sau rezultate dintr-o intervenție legată de managementul normal al siturilor, astfel cum sunt specificate în bazele de date ale habitatelor, în documentele specifice sau așa cum au fost realizate anterior de către proprietari sau operatori;

c) dauna adusă speciilor sau habitatelor pentru care s-a stabilit că se vor reface, într-o perioadă scurtă de timp și fără intervenție, fie la starea inițială, fie la o stare care tinde,

exclusiv datorită dinamicii speciilor sau a habitatelor, să fie considerată echivalentă sau superioară stării inițiale.

Anexa nr. 2

Activitățile pentru care răspunderea de mediu este obligatorie

1. Exploatarea instalațiilor care fac obiectul procedurii de autorizare integrată de mediu sau autorizare de mediu conform prevederilor Legii nr. 227/2022 privind emisiile industriale, adică activitățile prevăzute în anexa nr. 1 și nr. 2 la Legea nr. 227/2022, cu excepția instalațiilor sau a părților instalațiilor utilizate pentru cercetare, dezvoltare și testare de produse și procese noi.

2. Activitățile de gestionare a deșeurilor, inclusiv colectarea, transportul, valorificarea și eliminarea deșeurilor și a deșeurilor periculoase, precum și inspecția și controlul acestor operațiuni și monitorizarea postînchidere a depozitelor de deșeuri care fac obiectul autorizării sau înregistrării potrivit prevederilor Legii nr. 209/2016 privind deșeurile. Activitățile de gestionare a deșeurilor presupun operarea depozitelor de deșeuri conform Regulamentului privind depozitarea deșeurilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 939/2023, precum și operarea instalațiilor de incinerare conform Regulamentului privind incinerarea și co-incinerarea deșeurilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 205/2023.

3. Evacuările în apele interioare de suprafață care necesită o autorizare conform Regulamentului privind cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în emisare pentru localitățile urbane și rurale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 950/2013.

4. Evacuarea sau emisia unor poluanți în apele de suprafață sau subterane care necesită un aviz, o autorizație sau o înregistrare conform Legii apelor nr. 272/2011.

5. Captările de apă și acumulările de apă de suprafață care fac obiectul unei autorizări conform Legii apelor nr. 272/2011.

6. Fabricarea, utilizarea, depozitarea, prelucrarea, umplerea, eliberarea în mediu și transportul la fața locului:

a) a substanțelor și a preparatelor periculoase, astfel cum sunt prevăzute în Legea nr. 277/2018 privind substanțele chimice;

b) a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților, astfel cum este prevăzut în Legea nr. 119/2004 cu privire la produsele de uz fitosanitar și la fertilizanți;

c) a produselor biocide, astfel cum este prevăzut în Regulamentul sanitar privind punerea la dispoziție pe piață și utilizarea produselor biocide, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 344/2020.

7. Transporturile rutiere de mărfuri periculoase, conform Regulamentului privind transportul interior de mărfuri periculoase, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.

143/2016.

8. Orice utilizare în condiții de izolare, inclusiv transportul microorganismelor modificate genetic conform prevederilor legislației în domeniu privind utilizarea în condiții de izolare a organismelor modificate genetic.

9. Orice introducere deliberată în mediu, orice transport sau orice introducere pe piață a organismelor modificate genetic, conform legislației în domeniu privind introducerea deliberată în mediu și pe piață a organismelor modificate genetic.

10. Transferurile de deșeuri, potrivit Regulamentului privind transferurile de deșeuri, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 411/2022.

11. Gestionarea deșeurilor extractive în conformitate cu prevederile Codului subsolului.

Anexa nr. 3

Informații și date pentru raportare

Raportul prevăzut la art. 27 alin. (3) include o listă a cazurilor de daune aduse mediului și a cazurilor de răspundere conform prezentei legi.

Raportul va conține următoarele informații și date relevante pentru fiecare caz în parte:

1. Tipul de daună adusă mediului, data la care aceasta s-a produs sau a fost identificată și data la care au fost inițiate procedurile prevăzute de prezenta lege.

2. Genul de activitate potrivit actului permisiv și valabilitatea acestuia.

3. Inițierea, după caz, a procedurii de contencios administrativ, fie de către părțile responsabile, fie de către persoanele care au calitate procesuală activă conform prevederilor prezentei legi. Se va specifica categoria reclamanților și rezultatele procedurii.

4. Rezultatele procesului de reparare.

5. Data încheierii procedurii de contencios administrativ prevăzută la art. 18 alin. (1), (3) și (4) și a procedurii de recuperare a costurilor prevăzută la art. 21.

Ministerul Mediului poate solicita Agenției de Mediu includerea în raportul prevăzut la art. 27 a oricăror alte informații și date pe care le consideră utile pentru a permite evaluarea corectă a aplicării prezentei legi. De exemplu:

a) costurile suportate pentru realizarea măsurilor de prevenire și de reparare, conform prezentei legi:

(i) plătite direct de către părțile responsabile, în cazul în care aceste informații sunt disponibile;

(ii) recuperate de la părțile responsabile;

(iii) nerecuperate de la părțile responsabile, cu indicarea motivelor pentru care aceste costuri nu au fost recuperate;

b) rezultatele acțiunilor de promovare și de punere în aplicare a instrumentelor financiare utilizate în conformitate cu prezenta lege;

c) o evaluare a costurilor administrative anuale suplimentare suportate de autoritățile publice pentru crearea și punerea în funcțiune a structurilor administrative necesare pentru implementarea și controlul aplicării prezentei legi.

Anexa nr. 4

Convenții internaționale menționate la art. 3 alin. (4) pct. 2)

1. Convenția internațională din 27 noiembrie 1992 privind răspunderea civilă pentru daune cauzate de poluarea cu hidrocarburi.

2. Convenția internațională din 27 noiembrie 1992 privind înființarea unui fond internațional pentru acordarea de despăgubiri pentru daunele cauzate de poluarea cu hidrocarburi.

3. Convenția internațională din 23 martie 2001 privind răspunderea civilă pentru daunele cauzate de poluarea cu hidrocarburi utilizate pentru propulsia navei.

4. Convenția internațională din 3 mai 1996 privind răspunderea și acordarea de despăgubiri pentru daunele legate de transportul pe mare al substanțelor periculoase și nocive.

5. Convenția din 10 octombrie 1989 privind răspunderea civilă pentru daunele cauzate în timpul transportului rutier, feroviar și pe cale de navigație interioară a mărfurilor periculoase.